ISSN 2321-144X

नेपाली अकादमी जर्नल
NEPALI ACADEMY JOURNAL

लोकवार्ता अङ्क

ENLIGHTENMENT TO PERFECTION

उत्तर बङ्ग विश्वविद्यालय
नेपाली विभाग

नेपाली अकादमी जर्नल

नेपाली भाषा, साहित्य र संस्कृतिबारे अनुसन्धानमूलक अर्द्धवार्षिक

वर्ष : १६ | अङ्क : १७-१८ | जुन, २०२०

लोकवार्ता अङ्क

सम्पादक

मोहन पी. दाहाल

उत्तर बङ्ग विश्वविद्यालय

नेपाली विभाग

सम्पादन मण्डलीका सदस्यहरू

अर्जुन प्रसाद

नरेशचन्द्र खाती

कृष्णराज घतानी

© सर्वाधिकार सुरक्षित

ISSN 2321-144X

सम्पादक	:	मोहन पी. दाहाल [Email ID : mohanpdahal.nbu@gmail.com]
प्रकाशक	:	रजिस्ट्रार, उत्तर बङ्ग विश्वविद्यालय
मुद्रक	:	उत्तर बङ्ग विश्वविद्यालय छापाखाना राजाराममोहनपुर, दार्जिलिङ - ७३४०१३
सम्पादन कार्यालय	:	नेपाली विभाग उत्तर बङ्ग विश्वविद्यालय
दूरभाष	:	(०३५३) २७७६३२०
कम्प्युटर सज्जा	:	लक्ष्मीप्रसाद गुरागाईं

Dhimal Jatiko Parichoya Ra Tinka Lokkhatha

धिमाल जातिको परिचय र तिनका लोककथा एवम् लोकविश्वास

Abham Lokbishwash

Mukunda Rai
■ मुकुन्द राई

सार

धिमाल जातिको नामधाम, उद्गम स्थल, बसोबास, भाषा, संस्कार-संस्कृति, रीतिथिति, प्रचलित श्रुति परम्परा, मौखिक इतिहास तथा लिखित ऐतिहासिक विवरणका आधारमा प्रस्तुत प्रबन्ध तयार पारिएको छ। यो विशेषतः धिमाल जातिको लोककथा र लोकविश्वासमा केन्द्रित रहेको छ। निष्कर्षतः धिमाल जाति प्रकृति पूजक रहेको छ।

बीज शब्द- धिमाल, दिहोङ, दिगारो, दिमाआल, मदेसका किराँती, वाराङ्ग-वेराङ्ग, काथा, शाको दिर, ग्राम दिर, ग्रामथान, बुढा सुब्बा, जाउरागेलाई, देरागेलाई।

१. नामकरण

धिमाल जातिको नामकरण सम्बन्धी विभिन्न विद्वान्हरूले अनेत मत प्रकट गरेका छन्। धिमाल नाम सम्बन्धी धिमाल जातिहरूमा पनि सठिक जानकारी रहेको पाइँदैन। धिमालहरूमा प्रचलित दन्त्य कथा साथै जनश्रुतिका आधारमा र शोध-अनुसन्धानका आधारमा धिमाल शब्दको अर्थ यस प्रकार पाइन्छ-

धिमाल शब्दको उत्पत्ति सम्बन्धी एक अनुमानअनुसार- दिहोङ र दिगारो शब्दहरू आसाम क्षेत्रतिर प्रचलित रहेको पाइन्छ। दि-को अर्थ कछाडी र मेचे भाषामा पानी र नदी भन्ने हुन्छ। दि-सँग होङ र गारो संयुक्त भएर दिहोङ र दिगारो शब्द निर्माण हुन्छ। यही दिहोङ अथवा दिगारो शब्दबाट दिमाल हुँदै धिमाल[१] बन्न गएको भन्ने पाइन्छ।

अर्को अनुमानअनुसार धिमालहरू उत्तर-पूर्वी हिमालबाट आएको हुनाले हिमाल शब्दबाटै धिमाल बन्न[२] गएको भन्ने मानिएको छ। त्यसरी नै धिमालहरूका छिमेकी जाति, विशेष गरी थारू र राजवंशीहरू धिमाललाई ढेमाल पनि भन्ने गर्छन्। धिमाल भाषामा ढे-को अर्थ छुट्टिएको र माल-को अर्थ मधेस[३] हो। अतः धिमालहरू हिमाली क्षेत्रका बहुसङ्ख्यक किराँत शाखाका लिम्बु र राईहरूसँग छुट्टिएर मधेसतिर बसाइ सरेका हुन् भन्ने बुझिन्छ।

१-२ तुलसी दिवस, वि स २०३९, धिमाल लोकधर्म र संस्कृति, नेपाल राजकीय प्रज्ञा-प्रतिष्ठान, काठमाडौं, पृ. २।

३. पूर्ववत्, पृ. २।